

Time to leave: loopbaanonderbrekers onder de loep

Desmet, B., Glorieux, I. & Vandeweyer, J. 2007. *Wie zijn de loopbaanonderbrekers? Socio-demografische kenmerken, motivaties en arbeidshouding van loopbaanonderbrekers*. Brussel: Onderzoeksgroep TOR, Vakgroep Sociologie, Vrije Universiteit Brussel.¹

In onze samenleving kampen mensen met flink wat tijdsdruk in het leven van alledag. Beroepsarbeid bemoeilijkt de organisatie van het gezinsleven en door het hoge aantal werkuren blijft er niet veel vrije tijd over. Mensen verlangen ernaar meer tijd te spenderen aan het gezin en aan vrijetijdsactiviteiten. Tijdskrediet en loopbaanonderbreking geven een antwoord op deze verzuchtingen en hun populariteit groeit dag na dag. Het eerste grootschalige onderzoek bij Vlaamse loopbaanonderbrekers (inclusief tijdskrediet) vond plaats in 2004. In het rapport schetst de onderzoeksgroep TOR (Tempus Omnia Revelat) van de Vrije Universiteit Brussel (VUB) het profiel van de Vlaamse loopbaanonderbreker en biedt ze een inzicht in de houding van loopbaanonderbrekers ten aanzien van arbeid en ten aanzien van de onderbreking zelf. In deze bijdrage presenteren we enkele markante bevindingen uit het rapport.

Het stelsel van loopbaanonderbreking/tijdskrediet is internationaal gezien erg vooruitstrevend. Loopbaanonderbreking en tijdskrediet bieden aan werknemers de mogelijkheid om de arbeidsparticipatie tijdelijk te verminderen of te onderbreken zonder daarvoor een specifieke reden op te geven. Tijdens deze (gedeeltelijke) onderbreking ontvangt de werknemer maandelijks een uitkering en wordt hij beschermd tegen ontslag. De stelsels bieden werknemers de kans om gedurende een bepaalde periode aan een persoonlijke behoefte tegemoet te ko-

men: meer tijd met de kinderen doorbrengen, een opleiding volgen, een zelfstandige activiteit opstarten, verbouwen, op reis gaan, enzovoort.

Het loopbaanonderbrekersonderzoek is het resultaat van een gezamenlijk FWO-project van de Universiteit Antwerpen en de VUB. In het kader van dit onderzoek werden vragenlijsten afgenomen bij 1 236 Vlaamse loopbaanonderbrekers: 194 mannen en 294 vrouwen die het werk volledig onderbreken en 413 mannen en 335 vrouwen die het werk gedeeltelijk onderbreken. Enkel personen jonger dan 50 jaar werden bevraagd teneinde de indeloopbaanproblematiek te omzeilen. De helft van de loopbaanonderbrekers – gelijk verdeeld over de verschillende types loopbaanonderbrekers – hield een tijdsbudgetdagboekje bij, waarin gedurende één week alle activiteiten werden genoteerd.

In deze bijdrage schetsen we op basis van de surveydata een profiel van de loopbaanonderbrekers. We beschrijven de vier groepen onderbrekers – mannen en vrouwen afzonderlijk die volledig dan wel gedeeltelijk hun loopbaan onderbreken – en vergelijken hen met voltijds werkende Vlaamse mannen en vrouwen. We hanteren enkel de term

'loopbaanonderbrekers' maar doelen op beide stelsels van werkonderbreking of vermindering: tijds-krediet en loopbaanonderbreking.

Motieven

De zorg voor kinderen is de belangrijkste drijfveer om een loopbaanonderbreking op te nemen voor werknemers in de leeftijdsgroep van 20 tot en met 49 jaar (tabel 1). Drie vierde van de vrouwen (volledige en gedeeltelijke onderbreking) kiest voor een onderbreking omwille van de kinderen. Ook bij mannen die gedeeltelijk hun baan onderbreken, komt de motivatie voor de kinderen op de eerste plaats. Enkel bij volledig onderbrekende mannen komt deze motivatie op de tweede plaats. Het nemen van een loopbaanonderbreking staat bij hen voornamelijk in het teken van een andere beroepsactiviteit.

Verder variëren motivaties sterk volgens de soort onderbreking. Bij mannen en vrouwen die gedeeltelijk het werk onderbreken, komen het verlagen van de werkdruk, meer vrije tijd en tijd voor zichzelf het vaakst voor als motivatie. Volledige onderbrekers vangen vaker een loopbaanonderbreking aan uit ontevredenheid met de huidige betrekking of om een opleiding te volgen.

Bij personen die samenleven met een partner speelt ook de werksituatie van beide partners en de taakverdeling binnen het gezin mee in de keuze om zelf – en niet de partner – een onderbreking op te nemen. Vaker dan mannen, vinden vrouwen dat zij zelf meer talent hebben om thuis te blijven, terwijl een op de vier deeltijds onderbrekende mannen zelf kiest voor de onderbreking omdat hun partner geen recht heeft op loopbaanonderbreking.

Tabel 1.

De verschillende groepen loopbaanonderbrekers en hun motivatie om een onderbreking te nemen (kolompercentages)* (Vlaanderen; 2004)

(%)	Mannen		Vrouwen	
	Volledig LBO n = 171	Gedeelt. LBO n = 392	Volledig LBO n = 263	Gedeelt. LBO n = 317
Motieven				
Meer tijd voor kinderen	22,7	48,7	73,5	72,7
Meer tijd voor huishouden	8,8	22,0	15,3	41,1
Meer tijd voor mezelf	9,8	25,2	12,9	29,7
Verlagen van de werkdruk	5,2	18,4	6,5	15,9
Meer vrije tijd	5,7	28,1	4,4	13,8
Gezondheidsredenen	7,3	13,8	7,5	9,6
Stress	7,8	8,5	6,4	6,3
Zorg voor een zieke/oudere	4,1	4,8	10,8	5,1
Studie/opleiding	16,5	4,8	9,9	3,3
Bouwen/verbouwen	6,7	9,7	2,0	2,7
Ontevredenheid over job	19,1	6,8	12,2	2,4
Andere beroepsactiviteit	42,3	2,2	6,8	0,3
Reizen	5,2	1,2	1,0	0,3

* De loopbaanonderbrekers mochten maximaal drie belangrijke redenen aanduiden waarom men aanvankelijk een onderbreking heeft opgenomen. Bijgevolg kunnen de kolompercentages 100% overschrijden.

LBO: loopbaanonderbreking of tijds-krediet

Bron: TOR

Opleiding

Zes op de tien vrouwen die gedeeltelijk het werk onderbreken bezitten een diploma hoger onderwijs (tabel 2). Dit aandeel ligt hoger dan bij voltijds werkende vrouwen in dezelfde leeftijdscategorie (tussen 20 en 49 jaar oud), waarvan ongeveer de helft afstudeerde in het hoger onderwijs. Gedeeltelijk onderbrekende mannen zijn het laagst geschoold van de verschillende groepen onderbrekers. Een vierde van hen behaalde maximaal het diploma van lager secundair onderwijs, eenzelfde proportie als bij de voltijds werkende mannen. Naar opleidingsniveau zien we bij de gedeeltelijke onderbrekers dus grote verschillen volgens gender. Mannen en vrouwen die volledig het werk onderbreken hebben een gelijkaardig opleidingsniveau. Zij bevinden zich tussen beide groepen gedeeltelijke onderbrekers wat opleidingsniveau betreft.

Leeftijd

Loopbaanonderbrekers zijn gemiddeld 36 à 37 jaar oud. Enkel de gedeeltelijk onderbrekende mannen steken erbovenuit met een gemiddelde leeftijd van 40 jaar.

Gezinssituatie

Met uitzondering van de volledig onderbrekende mannen, wonen loopbaanonderbrekers in de leeftijdsgroep 20-49 jaar vaker samen met partner en kind(eren) dan voltijds werkende Vlamingen van dezelfde leeftijd (tabel 2). 72% van de mannen die gedeeltelijk onderbreken, 83% van de gedeeltelijk onderbrekende vrouwen en 90% van de vrouwen die een volledige onderbreking genieten, woont samen met partner en kinderen. Dit is veel meer dan bij de voltijds werkende mannen en vrouwen waarvan om en bij de helft (bij vrouwen 45%, bij mannen 55%) samenleeft met partner en kind(eren). De gezinssituatie van loopbaanonderbrekers is een van

Tabel 2.

Socio-demografische kenmerken van de verschillende groepen loopbaanonderbrekers en voltijds werkende mannen en vrouwen (leeftijdsgroep 20-49 jaar) (Vlaanderen; 2004)

	Mannen			Vrouwen		
	Voll. LBO	Ged. LBO	Volt. Werk	Voll. LBO	Ged. LBO	Volt. Werk
Opleiding (%)						
Laag geschoold	15,5	25,2	24,5	14,0	9,0	13,7
Midden geschoold	45,6	38,3	42,7	42,3	30,1	37,3
Hoog geschoold	38,9	36,4	32,7	43,7	60,8	49,1
Leeftijd						
Gemiddelde leeftijd	36,0	40,2	36,2	35,8	36,9	34,1
Gezinssituatie (%)						
Met partner zonder kind	22,3	13,9	20,0	5,5	9,3	24,5
Met partner en kind	54,9	72,2	55,0	89,8	82,9	45,4
Andere	22,8	13,9	25,0	4,8	7,8	30,1
Arbeidsethos* (%)						
Gem. schaa score	42,8	40,3	48,6	34,6	40,6	47,4

* Om het traditioneel plichtsgericht arbeidsethos te meten werd een schaal ontwikkeld, gebaseerd op acht uitspraken (een daarvan luidt: "Iedereen die in staat is te werken moet gaan werken"). De arbeidsethosschaal geeft de gemiddelde scores weer van de antwoorden van de respondenten op die uitspraken. De schaal varieert van nul tot honderd (meer info zie: Desmet, Glorieux & Vandeweyer, 2006).

LBO: Loopbaanonderbreking of tijdskrediet; Voll: volledig; Ged: gedeeltelijk; Volt: voltijds

Bron: TOR

de redenen waarom (de zorg voor) kinderen vaak een bepalende factor zijn bij de keuze voor een onderbreking. De volledig onderbrekende man vormt een uitzondering. Hij woont even vaak samen met vrouw en kind(eren) als de doorsnee voltijds werkende man. 43% van de mannen die volledig onderbreekt, heeft geen kinderen. 'Tijd voor de kinderen' als reden voor loopbaanonderbreking komt dan ook niet op de eerste plaats bij deze groep.

Op de arbeidsmarkt

In de samenleving heersen normen en verwachtingen met betrekking tot (betaalde) arbeid. Het onderzoek ging na in hoeverre er verschillen bestaan in de traditionele visie op arbeid ("werken is je plicht") tussen loopbaanonderbrekers en voltijds werkende mannen en vrouwen van dezelfde leeftijd (20 tot en met 49-jarigen). Loopbaanonderbrekers ervaren arbeid minder als een plicht. Zij hebben een lager arbeidsethos² in vergelijking met voltijds werkenden (tabel 2). Deze visie kan ervoor zorgen dat er minder morele obstakels zijn voor loopbaanonderbrekers om gedurende een periode het werk te onderbreken of de intensiteit ervan te verminderen. De oververtegenwoordiging van (oorspronkelijk) deeltijds werkenden onder loopbaanonderbrekers ligt in de lijn van hun laag arbeidsethos.³ Ook het prestige van het beroep dat loopbaanonderbrekers uitoefenen, lijkt een indicatie van het lager arbeidsethos van loopbaanonderbrekers. Loopbaanonderbrekers zijn hoger of minstens gelijk geschoold in vergelijking met voltijds werkenden. Toch zijn loopbaanonderbrekers niet vaker tewerkgesteld in beroepen met een hoger aanzien dan voltijds werkende mannen en vrouwen. Loopbaanonderbrekers lijken minder gedreven om dergelijke beroepen (die mogelijk meer toewijding eisen) te beoefenen. Overigens zijn disproportioneel veel mannelijke loopbaanonderbrekers in de gezondheids- en verzorgingszorg tewerkgesteld, sectoren waar de lonen en carrièrekansen niet zo hoog liggen.

Bij personen die volledig het werk onderbreken lijkt ook hun concrete arbeidssituatie aanleiding te geven tot het nemen van een loopbaanonderbreking. Volledige onderbrekers halen minder erkenning uit hun arbeidssituatie en zien deze baan minder als een uitdaging in vergelijking met de voltijds werkende mannen en vrouwen.

Partners

Gezien het relatief lage niveau van de uitkering voor loopbaanonderbreking kan het inkomen van huishoudens gevoelig afnemen tijdens de periode van onderbreking. De partners van mannelijke loopbaanonderbrekers vinden we vaker terug in de hoogste sociale beroepsklassen in vergelijking met de partners van voltijds werkende mannen. Zij lijken daarmee in een goede financiële positie om een eventuele afname van het gezinsinkomen (gedeeltelijk) op te vangen. Deze vrouwen zijn ook hoger geschoold dan de partners van voltijds werkende mannen. De hoge scholingsgraad van deze vrouwen is een belangrijke factor voor het opnemen van een loopbaanonderbreking door mannen.

De loopbaanonderbreking zelf

Loopbaanonderbrekers zijn over het algemeen opgetogen over hun loopbaanonderbreking. Voor de volledige onderbrekers betekent het vaak een sleutelmoment in hun leven. Enkel onder volledig onderbrekende vrouwen bevindt zich een substantiële minderheid van ontevreden onderbrekers (20%). Vrouwen die volledig het werk onderbreken, motiveren hun keuze om een onderbreking aan te vatten vrijwel exclusief voor de kinderen. Deze keuze wordt door sommigen onder hen als een opoffering ervaren.

Wat na de onderbreking?

Elk type loopbaanonderbreker heeft een andere vorm van arbeidsdeelname voor ogen bij de terugkeer naar de arbeidsmarkt. Volledig onderbrekende mannen willen na de onderbreking meestal als zelfstandige aan de slag. Gedeeltelijk onderbrekende mannen denken voornamelijk een voltijdse baan te betrekken na de onderbreking. Vrouwen die het werk volledig onderbreken willen hoofdzakelijk een kleine deeltijdse baan (minder dan 3/5 werken) terwijl meer dan de helft van de gedeeltelijk onderbrekende vrouwen denkt een grote deeltijdse baan (meer dan 3/5 werken) aan te vatten na de onderbreking. Met uitzondering van de mannen die een volledige loopbaanonderbreking opnemen, is de onderbreking voor een meerderheid van de onder-

brekers die vroeger voltijds tewerkgesteld waren een aanleiding om duurzaam de arbeidstijd te verminderen.

Samengevat

De twee mannengroepen bij de onderbrekers hebben elk een duidelijk profiel. *Mannen die volledig het werk onderbreken* motiveren de onderbreking voornamelijk vanuit de nood aan meer tijd voor een andere beroepsactiviteit. Iets meer dan de helft van deze groep mannen woont samen met partner en kind(eren). Daarin verschillen ze niet van de voltijds werkende mannen van vergelijkbare leeftijd (20 tot en met 49 jaar). 39% van de volledig onderbrekende mannen behaalde een diploma hoger onderwijs. *Mannen die gedeeltelijk het werk onderbreken* vormen een oudere groep onderbrekers, gemiddeld 40 jaar oud. Een ruime meerderheid van hen leeft samen met partner en kinderen. De helft van deze groep onderbrekers motiveert het nemen van de onderbreking ook vanuit hun kroost. Aanzienlijke aandelen gedeeltelijke onderbrekers geven de motiveringen 'verlagen van de werkdruk' (18%), 'meer vrije tijd' (28%) en 'meer tijd voor zichzelf' (25%) op. Hiermee lijken ze hun nood aan een meer ontspannen tijdsregeling te uiten. 36% van de mannen in gedeeltelijke onderbreking behaalde een diploma hoger onderwijs.

De groep *volledig onderbrekende vrouwen* bestaat voor 92% uit moeders. Deze groep neemt zo goed als uitsluitend een onderbreking voor de kinderen. Volledig onderbrekende vrouwen voelen betaalde arbeid het minst aan als een plicht. Zij hebben een erg laag arbeidsethos. Een loopbaanonderbreking lijkt voltijds onderbrekende vrouwen in staat te stellen zich volledig op hun gezin te focussen. 44% van deze groep heeft een diploma hoger onderwijs. 87% van de *vrouwen die gedeeltelijk het werk onderbreken* heeft kinderen. Deze groep vrouwen is erg hooggeschoold: 61% van hen behaalde een diploma hoger onderwijs. Zij ervaren arbeid sterker als een plicht in vergelijking met de volledig onderbrekende vrouwen. Meer tijd voor de kinderen is voor gedeeltelijk onderbrekende vrouwen de belangrijkste reden om een onderbreking te nemen, maar zij laten zowel feitelijk (zij werken nog gedeeltelijk) als emotioneel (in hun visie op arbeid) het werk min-

der los in vergelijking met de volledig onderbrekende vrouwen.

Bert Desmet
Ignace Glorieux
Jessie Vandeweyer
VUB

Noten

1. Het rapport kan gedownload worden via <http://www.vub.ac.be/TOR/>. Het technische verslag bij het loopbaanonderbrekersonderzoek (Desmet, Glorieux & Vandeweyer, 2006) dat technische informatie over het veldwerk en een responsanalyse bevat, kan opgevraagd worden bij de auteurs van dit artikel. Op basis van de surveydata verschijnt tegen het einde van dit jaar een rapport waarin het sociaal netwerk van de loopbaanonderbreker in kaart wordt gebracht. Naast de surveydata beschikken we ook over tijdsbudgetdata betreffende de loopbaanonderbrekers. In dit verband verscheen eerder "Werken of loopbaanonderbreking: een wereld van verschil? Veranderingen in het tijdsgebruik van mannelijke onderbrekers" (Vandeweyer & Glorieux, 2007). In het najaar van 2008 verschijnt een Engelstalig artikel van Vandeweyer en Glorieux in het *Journal of Social Policy* op basis van de tijdsbudgetdata.
2. Arbeidsethos wordt erg specifiek gedefinieerd in deze studie. Het verwijst naar de protestantse werketiek en verwoordt een traditionele visie op arbeid. Hierin worden de intrinsieke aspecten van arbeid buiten beschouwing gelaten.
3. Terwijl in Vlaanderen slechts 3% van de werkende mannen deeltijds tewerkgesteld is in 2002 en 42% van de werkende vrouwen deeltijdsarbeid uitoefent, loopt dit percentage op van 17% bij gedeeltelijke en 35% bij volledig onderbrekende mannen tot 61% bij de volledig onderbrekende vrouwen. Enkel de gedeeltelijk onderbrekende vrouwen verrichtten minder dan gemiddeld deeltijdse arbeid voorafgaand aan de onderbreking, slechts 26% van hen.

Bibliografie

- Vandeweyer, J. & Glorieux, I. 2007. Werken of loopbaanonderbreking: een wereld van verschil? Veranderingen in het tijdsgebruik van mannelijke onderbrekers. In *Mannen en gelijkheid*: 63-74. Brussel: Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen.
- Desmet, B., Glorieux, I. & Vandeweyer, J. 2006. *Technisch verslag bij het loopbaanonderbrekingsonderzoek LBO '04*. Brussel: Onderzoeksgroep TOR, Vakgroep Sociologie, Vrije Universiteit Brussel.